ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/The Journal of International Social Research

Cilt: 14 Sayı: 79 Ağustos 2021 & Volume: 14 Issue: 79 August 2021

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

GESAMTKUNSTWERK KAVRAMI VE 14. SECESSION SERGİSİ

THE CONCEPT OF GESAMTKUNSTWERK AND 14TH SECESSION EXHIBITION

Kader SURMELİ*

Öz

Ortaya çıktığı her ülkede çeşitli özgün ve yerel nitelikler taşıyan Art Nouveau, Avusturya'da "Secession Stil" adıyla varlık göstermiştir. Secession sanatçıları, yeni fikirlerini uygulayabilme arzusu ile Avusturya Sanatçılar Birliğinden ayrılarak, Gustav Klimt önderliğinde 1897 yılında Viyana Secession Sanatçılar Birliğini kurmuşlardır. 1898-1905 yılları arasında, Uluslararası Modernizmin öncülerini ve uygulamayı arzu ettikleri yenilikleri Viyanalı sanatseverlere sunan 23 sergi gerçekleştirmişlerdir. Birliğin 15 Nisan-27 Haziran 1902 tarihleri arasında düzenlenen 14. Sergisi, Besteci Ludwig Van Beethoven'a övgü niteliğinde gerçekleştirilmiştir. Beethoven'ın 75. Ölüm yıldönümünde gerçekleştirilen sergi, Secession sanatçılarının sanatın kapsayıcı sentezine ilişkin vizyonunu gözler önüne sermiştir. Josef Hoffmann küratörlüğünde, yirmi bir sanatçının birlikte çalıştığı serginin merkezinde, Max Klinger'e ait Beethoven heykeli yer alırken, Gustav Klimt'in salondaki üç duvarı kaplayan Beethoven Frizi, serginin en önemli eserlerinden biri olmuştur. Bu eserlerin yanında; Alfred Roller, Adolf Böhm, Ferdinand Andri ve diğer sanatçıların eserleri yer almıştır. Serginin amacı, mimarlık, resim, heykel ve müzik gibi farklı sanat dallarını ortak bir tema altında birleştirmek, tüm bu eserlerin karşılıklı etkileşiminden bir "bütünsel sanat eseri" yaratmak olmuştur.

Bu çalışmada; "bütünsel sanat eseri" anlamına gelen "Gesamtkunstwerk" kavramı ve bu kavramın 14. Secession Sergisinde nasıl somutlaştırıldığı ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Beethoven, Gesamtkunstwerk, Klimt, Klinger, Secession, 14. Secession Sergisi.

Abstract

Art Nouveau, which shows various original and local qualities in every country where it appears, has existed in Austria under the name of "Secession Style". With the desire to implement their new ideas, Secession artists left the Austrian Artists' Society and founded the Association of Visual Artists Vienna Secession in 1897 under the leadership of Gustav Klimt. Between 1898-1905, they organized 23 exhibitions presenting the pioneers of International Modernism and the innovations they wanted to implement to art lovers from Vienna. The 14th Exhibition of the Association, held between April 15 and June 27, 1902, was held as a tribute to the Composer Ludwig Van Beethoven. Held on the 75th anniversary of Beethoven's death, the exhibition revealed the Secession artists' vision of the inclusive synthesis of art. Curated by Josef Hoffmann, the exhibition in which twenty-one artists worked together. At the center of the exhibition Beethoven statue by Max Klinger was located, while Gustav Klimt's Beethoven Frieze, which covers the three walls in the hall, was one of the most important works of the exhibition. Besides these works; There were works by Alfred Roller, Adolf Böhm, Ferdinand Andri and other artists. The purpose of the exhibition was to unite different branches of art such as architecture, painting, sculpture and music under a common theme and to create a "total work of art" from the mutual interaction of all these works.

In this study; the concept of "Gesamtkunstwerk" meaning "total work of art" and how this concept was embodied in the 14th Secession Exhibition are evaluated.

Keywords: Beethoven, Gesamtkunstwerk, Klimt, Klinger, Secession, 14th Secession Exhibition.

1. GİRİŞ

Art Nouveau, 1895-1905 yılları arasında Avrupa ve Amerika’da mimarlıktan başlayarak tüm sanat disiplinlerinde egemen olmuş bir üsluptur. Üsluplaştırılmış bitkisel-eğrisel bezeme anlayışı, bu üslubu benimseyen tüm ülkelerde genel kabul görmüştür (Sözen ve Tanyeli, 2007, 27).

Art Nouveau iki belirgin evre göstermiştir: Birincisi, üslup ile birlikte ilk akla gelen çiçekli, kıvrımlı hatların oluşturduğu, ilk yıllara ait biçimlenmedir. İlk olarak İngiltere’de ortaya çıkmış, özellikle Belçika ve Fransa’da en ilgi çekici örneklerini vermiş, daha sonraki dönemlerde de Almanya ve İtalya’da kendini göstermiştir. Çizgilerin düzleştiği, geometrik biçimlenme gösteren ikinci evre ise İskoçya’da ve onun etkisiyle de Avusturya’da gelişmiştir (Aslanoğlu, 1982, 20).

Ortaya çıktığı her ülkede çeşitli özgün ve yerel nitelikler gösteren Art Nouveau, farklı adlar almıştır. Avusturya’da “Secession Stil” adını alan Art Nouveau hareketinin sanatçılarının, Avrupa’nın diğer ülkelerinden gelen yeni fikirleri ele alma arzusu nedeniyle, Avusturya Sanatçılar Birliği’nden kopuşlar gerçekleşmiştir. 1897’de Viyana Secession Sanatçılar Birliğini kurmuşlar ve birliğin ilk başkanı, ayrılık hareketinin öncüsü Gustav Klimt olurken; Mimar Joseph Maria Olbrich, Koloman Moser ve Josef Hoffmann da kendisinin yanında yer almıştır.

Secession sanatçıları, geçmişin sanatından koparak Avusturya’da modernizmin kurulmasını; mimar, tasarımcı, sanatçı ve zanaatçı herkesin içinde yer aldığı bir yapılanmayı hedeflemişlerdir. Geleneksel estetik değerlere karşı çıkarak sanatta biçimsel bir yenilenme arzusunun ötesinde, düşünsel olarak da yeni bir çağ yaratmayı, sanatı yüksek-alçak vb. gibi çeşitli sınıflandırmalardan arındırmayı arzulayan sanatçılar; 20. yüzyılın sanatına temel bir köprü oluşturmuşlardır.

Secession sanatçıları, 1898-1905 yılları arasında, Cezanne, Monet, Van Gogh, Rodin, Holder ve Munch gibi Uluslararası Modernizmin önde gelen sanatçıları ilk kez Viyanalı izleyicilere sunan 23 çığır açan sergi düzenlemişlerdir. Secession ayrıca 1898-1903 yılları arasında yayın hayatını sürdüren “Ver Sacrum” adlı kendi dergisini de yayınlamıştır (klimt-foundation.com). Dergi, edebiyat, görsel sanatlar ve müziği birleştirerek, Gesamtkunstwerk konseptine göre tasarlanmıştır (Şekil 1). Sanatla ilgili kuramsal makalelere, edebi ürünlere, sergiler ve sanatçılara ilişkin yazılara yer verilmiştir. Secession sanatçıları tarafından tasarlanan orijinal grafikler, illüstrasyonlar ve kitap süslemeleri, sergiler ve sanat yapıtlarının görsellerini içeren derginin grafik tasarımı, Avusturya kitap sanatı için örnek niteliğindedir (www.ub.uni-heidelberg.de).

Şekil 1: “Ver Sacrum” Dergisinin 1898 Yılı Ocak Ayında Yayınlanan İlk Sayısı.

Mimar Otto Koloman Wagner'in Viyana Metrosu için tasarladığı Karlsplatz İstasyonu ve Joseph Maria Olbrich'in Viyana Secession Binası, hareketin Avusturya'daki en karakteristik mimari eserleridir (Ayaydın, 2015, 65). Secession stilini en belirgin şekilde yansıtan ve öncü sergilere ve sanat etkinliklerine ev sahipliği yapan Viyana'daki Secession Binası, klasik sanata bağlı ve yeniliğe kapalı olan Viyana Sanatçılar Birliği'nden ayrılan sanatçıların öncülüğünde kurulan, yenilikçi Viyana Secession Sanatçılar Birliği'nin binasıdır (Şekil 2). Mimar Joseph Maria Olbrich tarafından 1897'de tasarlanan bina, 1898 yılının Ekim ayında tamamlanmış ve açılmıştır. Binanın ön cephesini süsleyen; "Der Zeit Ihre Kunst, Der Kunst Ihre Freiheit" (Çağın Sanatı, Sanatın Özgürlüğü) sloganı, Avusturya'daki sanatsal devrimi yansıtır niteliktedir (Şekil 3).

Şekil 2: Secession Binası.

Şekil 3: "Der Zeit Ihre Kunst, Der Kunst Ihre Freiheit" Sloganı.

Otto Wagner'in öğrencisi olan Olbrich, Secession Binasını tasarlarken, Art Nouveau'nun dekoratif unsurlarını önemli ölçüde sadeleştirmiştir. Olbrich'in binaya ait orijinal eskizleri incelendiğinde, dekoratif unsurları kademeli olarak temel geometrik formlara indirgediği görülebilmektedir (Şekil 4-5). Bu durum, Wagner'in görkemli Art Nouveau tarzından bir kopuşu ifade etmektedir. Gustav Klimt gibi Olbrich de, baykuş ve Gorgon figürlerini kullanarak, dekoratif motiflerinde Klasik Antik Çağa atıfta bulunmuştur. Olbrich'in binası, mimaride işlevselselciliğin öncüsü olarak da görülebilir. Hortikültür Derneği binasındaki ilk Secession sergisinin düzenlenmesinden sorumlu olan Olbrich, grubun, sanatın tüm disiplinlerinin aynı anda sergilenebileceği bir yere, yani "Gesamkunstwerk" vizyonunu karşılayabilecek çok yönlü bir sergi mekânına olan ihtiyacı olduğunu görmüştür. Olbrich'in mimari tasarımı, her serginin kendi benzersiz düzenine sahip olabileceği anlamına gelen hareketli iç bölmeler ve sütunlar içeriyordu. Bu, resimlerin göz hizasında asılması için yeterli duvar alanı ve geniş bir zemin alanı yaratarak heykel ve resmin aynı sergide eşleştirilmesini sağlamıştır (Rosenman, 2017).

Şekil 4-5: Secession Binasının Mimari Projesi Joseph Maria Olbrich'e Aittir.

2. "GESAMTKUNSTWERK" KAVRAMI

Richard Wagner tarafından kullanılan ve Almanca bir sözcük olan "Gesamtkunstwerk" kavramı, "bütünsel sanat eseri" anlamına gelmektedir (Roberts, 2011, 01).

Sözen ve Tanyeli'ye göre (2007,90); aynı üslup ve sanatsal anlayışla gerçekleştirilmiş resim, heykel, bezeme, mobilya ve diğer uygulamalı sanat yapıtlarının bir mimarlık ürününün bünyesinde bütünleşip bir araya gelişi, bu tutumla oluşturulmuş sanat yapıtı olarak tanımlanan kavram; Gunesh (2020,217) tarafından 1800'lerin ortalarından beri, drama, müzik, şiir, dans ve mimari gibi başlıca sanat formlarının hepsinin (veya en azından birkaçının) tek bir sanat eserinde sanatsal bir entegrasyonu olarak ifade edilmiştir.

Özelde müzik ile genelde ise tüm sanat yapıtları ile ilgili, sanatın doğasının ve sanatçı ile toplum arasındaki iletişimin birbirleriyle ilintili olduğunu düşünen çağdaş bestecilerden en önemlisi kuşkusuz Richard Wagner'dir. Onun ideal sanat olarak belirlediği bu ilişki bugün Gesamtkunstwerk kavramında bütünleşmektedir. Kavram ilk olarak filozof ve yazar olan Eusebius Trahndorff tarafından "Ästhetik oder Lehre von der Weltanschauung und Kunst" adlı çalışmada kullanılmış olsa da daha sonra Wagner ile anılmaya başlanması, 1849 yılında "Die Kunst und die Revolution (Sanat ve Devrim)" adlı eserinde ilk kez bu kavrama yer vermesiyle olacaktır (mozartcultures.com).

Wagner, kavramı ilk olarak 1849'da yayınlanan "Die Kunst und die Revolution (Sanat ve Devrim)" ve "Das Kunstwerk der Zukunft (Geleceğin Sanatı)" başlıklı iki kitabında kullanmış ve 1851 yılında yayınlanan kitabı "Oper und Drama (Opera ve Drama)"da ise kavram ile ilgili daha fazla detaya yer vermiştir (Gunesch, 2020, 217-218).

Gesamtkunstwerk kavramını Wagner ile birlikte özel kılan, farklı sanat türlerini (müzik, drama ya da çeşitli sahne sanatları ya da yazınsal sanatlar vb.) bir arada ele alıp ideal sanat formuna ulaştırarak, geleneksel operanın yerini almakla görevlendirdiği "müzikal dramayı" geleceğin en yüksek sanat formu olarak tanımlama çabasıdır. Bu çaba klasik ve romantizmin bir arada ele alındığı bir çağda sanat idealini neredeyse bir devrim biçiminde bizlere sunmuştur. Wagner bu tutumuyla yeni bir teoremin öncü teorisini oluşturmuştur (mozartcultures.com).

19. yüzyılın en etkili opera bestecileri arasında olan Wagner, kendi döneminin yaygın müzikal estetiğini ve opera konvansiyonlarını reddetmiş ve "bütünsel sanat eseri" (Gesamtkunstwerk) kavramı üzerinden kendi müzikal drama anlayışını geliştirmiştir. Wagner'in opera tarihine katkısı, yazdığı librettolar ve yaptığı besteler ile sınırlı kalmamıştır; besteci gerek opera üzerine görüşlerini gerekse sanat, siyaset ve toplum arasındaki ilişkilere dair fikirlerini 1840'lardan itibaren kaleme aldığı makaleler ve kitaplarla sistemli bir şekilde özetlemiştir (Uslu, 2017, 14).

Gesamtkunstwerk, 1900'lu yıllarda tüm yaratıcı sanatlar arasındaki "es zamanlı" diyalogu gündeme getirmiştir. Farklı sanat dallarının karşılıklı etkileşiminin büyüteç altına alınmasıyla oluşturulan Gesamtkunstwerk kavramı, 1960'lardan sonra farklı biçimlerde ele alınmaya başlanmış ve Modern Sanat Tarihi tarafından yeniden yorumlanmıştır. Bu farklılaşma, çağdaş sanatçıların çalışmalarıyla ortaya

çıkardıkları tavidir. 2000'lerden sonra ise farklı yaratıcı alanlarda, kelimenin tam anlamıyla "sınırların" ortadan kalktığı, diyalogların, birlikteliklerin ön plana çıktığı bir kimliğe bürünmüştür (Sönmez, 2011, 20-21).

3. SECESSION SERGİSİ

1901 yılının yazında Viyana Secession Sanatçılar Birliği, olağan sergi uygulamalarından farklı nitelikte bir sergi düzenleme kararı almıştır (Şekil 6). Sanatçılar, o zamana kadar hem kendi çalışmalarının hem de yabancı meslektaşlarının eserlerinin mümkün olan en iyi sunumunu sağlayan örnek yerleştirmeler yaratmış olsalar da bu kez daha ileriye gitmeyi amaçlamışlar ve bütün bir iç mekânın kapsamlı şekilde dekorasyonunu gerçekleştirme arzusu duymuşlardır. Kendilerinin modern sanat vizyonunu sunmanın ideal bir yolunu bulmayı amaçlamışlar ve aynı zamanda çalışma sürecinin önemine vurgu yaparak birlikte öğrenmeyi istemişlerdir. Sonsuza dek kaybolmuş gibi görünen mimari, resim ve heykel arasında uyumlu bir birlikte varoluşu yeniden kurmayı hedeflemişlerdir. Uzun zamandır unutulmuş teknikler ve antik tarzlar yeniden incelenerek, sanat, din ve toplumun birliğinin hala bozulmamış görüldüğü çağlar idealize edilmiştir. O sıralarda, Secession sanatçılarının bu fikirlerini gerçekleştirmek için ideal bir fırsat karşısına çıkmıştır. Leipzigli saygıdeğer meslektaşları Max Klinger, üzerinde çalıştığı ve sanat dünyası tarafından merakla beklenen Beethoven heykelini tamamlamak üzeredir. Sergiye Klinger de dahil edilmiştir ve kendisi açılıştan oldukça etkilenmiştir (Bisanz-Prakken, 2002, 21-22).

Şekil 6: 14. Sergide Yer Alan Secession Üyeleri, 1902.

15 Nisan-27 Haziran 1902 tarihleri arasında düzenlenen, Viyana Secession Sanatçılar Birliğinin 14. Sergisi, besteci Ludwig Van Beethoven'a bir övgü niteliğinde gerçekleştirilmiştir. Beethoven'ın 75. Ölüm yıldönümünde gerçekleştirilen sergi, Secession sanatçılarının sanatın kapsayıcı sentezine ilişkin vizyonunu gözler önüne sermiştir. Yirmi bir sanatçının, Josef Hoffmann yönetiminde birlikte yer aldığı serginin merkezinde, ana salonda Max Klinger'e ait Beethoven heykeli bulunmaktaydı. Sergide Gustav Klimt'in, salonun üç duvarını kaplayan yaklaşık olarak 34,14x2,2 metre boyutlarındaki Beethoven Frizi'ne ek olarak; Alfred Roller, Adolf Böhm, Ferdinand Andri ve diğer birçok sanatçının duvar resimleri ve süslemeleri yer almıştır. Serginin amacı, mimarlık, resim, heykel ve müzik gibi farklı sanat dallarını ortak bir tema altında yeniden birleştirmektir. Böylece "bütünsel sanat eseri", tüm bu eserlerin karşılıklı etkileşiminden ortaya çıkacaktı. Klimt'in anıtsal duvar döngüsü, sergiye gelen ziyaretçilerin ilk olarak girdiği sol koridorda bulunuyordu (Şekil 7). Duvardaki bir açıklık, Max Klinger'in Beethoven heykelinin bir görüntüsünü sunarak mimarının, resmin ve heykelin amaçlanan sinerjisine yansıtıyordu (Şekil 8).

Şekil 7: Klimt'in Beethoven Frizi.

Şekil 8: Eserlerin Birlikte Görünümü.

Viyana Secession sanatçılarının Ludwig Van Beethoven'a adanan, izleyici için her şeyi kapsayan mekânsal bir deneyim yaratmayı hedefledikleri bu sergi, hareketin en çok izlenen ve popüler olan gösterisi olmuştur. Bu mekânsal deneyim yaratma düşüncesi, binaları, iç mekân tasarımları ve yayınlarıyla sınırlı değildi; sanat eserlerinin kendisi bile bu fikirle yaratılmış veya olgunlaşmıştı.

Yaklaşık 60.000 ziyaretçi ile Secession'un en büyük halk başarılarından biri olan sergi, aynı zamanda Klimt'in ve diğer birçok katılımcı sanatçının gelişimi için çok önemli bir yere sahiptir. Tüm sanatsal disiplinlerin karşılıklı etkileşimi ve estetik entegrasyonu ideali ve Beethoven sergisinde deneyimlenen bu iş birliği, Wiener Werkstätte gibi diğer birçok grup tarafından da başarıyla sürdürülmüştür (www.secession.at).

14. Serginin afişini, Viyana Secession Derneğinin üyelerinden grafik tasarımcı Alfred Roller tasarlamıştır (Şekil 9). Roller'ın tasarımında kullandığı kalın ve yoğun yazı karakteri, aynı zamanda tasarladığı diğer afişlerin ve dergi kapaklarının da temel tipografik özelliklerinden biridir. Litografi tekniği ile basılmış olan afişte bulunan figür, aydınlığa işaret eden sembolik bir ışık küresi sunmaktadır.

Sergide yer alan yirmi bir sanatçının eserlerinin tamamı tartışmasız son derece değerlidir. Ancak, ana salonda serginin odağını oluşturan Max Klinger'in sıradışı "Beethoven Heykeli" ve Beethoven'ın "Dokuzuncu Senfonisi"ni adeta görselleştiren Gustav Klimt'in "Beethoven Frizi", sergide en çok öne çıkan ve ses getiren eserler olmaları açısından oldukça önemlidir.

Şekil 9: 14. Secession Sergisinin Afışı.

4. BEETHOVEN'IN DOKUZUNCU SENFONİSİ

Amerikan müzikolog Harold C. Schonberg, Beethoven'ın Dokuzuncu Senfonisini, "alışılmışa karşı isyan, kardeşlik için bir çağrı, bir muazzam patlama ve bir manevi deneyim" sözcükleriyle özetlemiştir. "Özellikleri ne tamamen aynı ne de birbirinden çok farklıdır; tam kız kardeşlerin birbirine benzemesi gibi" ifadesi, Beethoven'ın senfonilerinin yapısına en mükemmel uyan sözcüklerdendir. O zamana kadar birbirinden değişik ama hepsi güzel olan sekiz muhteşem senfoni yazmış olan bir bestecinin Dokuzuncu Senfonisinin, diğerlerinden hem farklı hem de en az onlar kadar güzel olması beklenen bir durumdu. Dokuzuncu Senfoni de kendinden önce gelen beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci senfoniler gibi, bir çift senfoninin ilki olarak planlanmıştır. 1817 yılının haziran ayında Beethoven'a Londra'dan yazan eski öğrencisi Ferdinand Ries, üstadın bir sonraki kış Londra'yı ziyaret etmesinin çok iyi olacağını söylerken aynı zamanda Londra Filarmoni Derneği'nin kendisinden iki büyük senfoni yazmasını istediğini ifade etmişti. Bunların prömiyerlerinin de Beethoven'ın yönetiminde Londra'da yapılması planlanmıştı. Beethoven'ın 1817-1820 yılları sürekli değilse bile bu iki senfoni üzerine çalıştığı not defterlerindeki karalamalardan bilinmektedir. Fakat yaşadığı sağlık sorunları, ekonomik problemler ve diğer projeler nedeniyle, eserler üzerinde çalışmaya yeterli zaman ayıramamıştır. Beethoven, senfoniye koral bir bölüm katarak o zamana kadar olmayan bir şekil denemiştir. Aynı zamanda kardeşçe bir sevgiye olan özlemini Schiller'in 1785 yılında kaleme aldığı "An die Freude" şiirinden alınan sözlerini kendi müziği ile birleştirerek ifade etmek istemiştir (Eğecioğlu, 2016, 78).

Schiller bu şiirinde, insan ırkının kardeşlik ortamı içinde yaşaması idealine yer vermiştir. Beethoven, benzer düşüncelere sahip olduğu için "Neşeye Övgü" anlamına gelen "Ode to Joy" bölümünü Schiller'den esinlenerek yazmıştır (www.ab.gov.tr).

5. MAX KLINGER'IN BEETHOVEN HEYKELİ

Alman Sembolist bir ressam ve heykeltıraş olarak başarılı bir kariyere sahip olan Max Klinger, 1857 yılında Leipzig'de dünyaya gelmiştir. Avrupa'nın birçok şehrinde yaşayıp çalıştıktan sonra, doğduğu şehre geri dönerek, çalışmalarına devam etmiştir. Gesamtkunstwerk kavramıyla ilgilenen Klinger; edebiyata ve özellikle müziğe yoğun ilgi duyuyordu. 1902 yılında tamamladığı oldukça tartışmalı eserlerinden biri olan Beethoven heykeli, duyduğu bu ilginin sonuçlarından biri olmuştur (Şekil 10).

Şekil 10: Max Klinger çalışma sürecinde.

Şekil 11: Beethoven Heykeli.

14. Secession Sergisi'nin merkezinde yer alan ve ana salonun ortasına yerleştirilmiş olan çok renkli Beethoven heykeli büyük ölçüde eleştirilmiştir. Beethoven en saygı duyulan besteci iken, Klinger O'nu çıplak ve oturmuş bir şekilde tasvir etmeyi tercih etmiştir (Şekil 11). Çoğu uluslararası ve Viyanalı eleştirmen, Klinger'in Beethoven yorumunu itici değilse bile kafa karıştırıcı bulmuştur. Eleştirmenlerin çoğu, Klinger'in temsilini anlamazken, bazıları heykelin içerdiği sembolik anlamların ve ihtişamının farkına varmıştır. Beethoven, ayakucunda Jüpiter'in hanedan hayvanı bir kartal ile, Olympic bir Tanrı olarak betimlenmiştir. O, müziğiyle Tanrısal statüye ulaşan bir insandır. Oturduğu taht, oldukça zengin bir şekilde dekore edilmiştir. Heykel mermer, fildişi ve bronzdan yapılmıştır ve 5 ton ağırlığındadır (Wolfman, 2015).

Max Klinger'in, Olympic Tanrılar gibi zengin bezemeli bir tahtta oturan, çıplak göğüslü, ayağında sandaletlerle ve ayağının dibinde Jupiter'in hanedan hayvanı olan kartal ile tasvir ettiği bu 3 metreden yüksek, renkli ve sıradışı Beethoven heykeli, o dönemde yetersiz bulunmuş ve alay konusu olmuştur. Klinger, birkaç yıl sonra heykeli Leipzig şehrine satmıştır (Civelekoğlu, 2012).

2003 yılına kadar Leipzig Alman Senfoni Orkestrası Binası, Gewandhausorchester'da sergilenen heykel, günümüzde Leipzig'de Güzel Sanatlar Müzesi'nde sergilenmektedir.

6. GUSTAV KLIMT'İN BEETHOVEN FRİZİ:

1902'de Gustav Klimt'in besteci Beethoven anısına tasarladığı bir proje olan ve başyapıt olarak nitelendirilen "Beethoven Frizi" besteciye adanan 14. Secession sergisinin önemli bir parçasıdır. Bu friz, 1903 yılında Gustav Klimt'in retrospektifi olarak nitelendirilebilecek 18. Secession sergisinde de sergilenmiştir.

Gustav Klimt'in bu duvar döngüsü, odanın üç duvarını kaplamaktadır. Klimt'in, 14. Serginin ardından yerinden kaldırılacağı düşüncesi ile yapıtını ucuz ve kolay taşınabilecek malzeme üzerine çalışmış olması, frizin daha sonraki yıllarda restorasyonu işleminde sorunlar yaratmıştır. Kazeinli boya, sıva harcı, yaldız, alçı, ayna ve renkli cam parçaları vb. gibi malzemeler kullanılarak yapılan frizin toplam uzunluğu 34,14 m.dir. Beethoven Frizi, çeşitli kaynaklardan esinlenen oldukça karmaşık bir çalışmadır ve bu durum, birkaç anlam katmanı oluşturmaktadır. Frizin sahip olduğu bu birkaç anlam katmanına rağmen en belirgin ve bariz olanı; Max Klinger'in anıtsal heykelinin etrafında düzenlenmiş olan 14. serginin konusu olan Beethoven'dır (Corban, 2013, 80).

Şekil 12: Günümüzde Secession Binasında Sergilenen Beethoven Frizi.

Şekil 13: Yüzen Periler.

Bu süzülen figürlerin arasında, duvarın tam ortasında, ayakta duran çıplak bir kadın ve yanında diz çökmüş yine çıplak bir çiftten oluşan figür grubu yer almaktadır (Şekil 14). Umudun simgesi olan ayaktaki kadın figürünün, çekingen bir ifadeye sahip olduğu ve ellerini önde birleştirdiği görülmektedir. Acı çeken insanlığı simgeleyen diz çökmüş figürler ise altına bürünmüş olan "Parlayan Zırhlı Şövalye"ye yakarmaktadırlar. Elindeki büyük kılıç ve ayaklarının dibindeki miğferiyle bu şövalye, kurtarıcı bir kahraman olarak görülmektedir (Şekil 15).

Şekil 14: Yüzen Periler Arasındaki Figür Grubu.

Şövalyenin hemen arkasında, başının üzerinde resimlenmiş olan iki kadın figürü “Merhamet” ve “Hırs”, O’nu mutluluk için savaşmaya cesaretlendiren iç motivasyonu temsil etmektedirler (www.tate.org.uk). Duvar, yine süzülen figürlerle tamamlanmaktadır.

Şekil 15: Parlayan Zırhlı Şövalye.

Kısa duvarda ise şövalyenin mutluluk için savaşması gereken karanlık güçlerin betimlendiği “Düşman Güçler” teması ele alınmıştır (Şekil 16). Temaya uygun olarak koyu renge boyanmış duvarda, Yunan mitolojisinde Tanrıların dahi mücadele edemediği Dev Typhon ve O’nun kızları olan, saçları yılanlardan oluşan efsanevi canavar üç kız kardeş Gorgonlar yer almaktadır. Bakışları ile erkekleri taşa döndüren bu ölümcül kadınlar, erotik ve baştan çıkarıcı şekilde gösterilmiştir. Typhon’un kızları Gorgonların arkasında da “Hastalık”, “Delilik” ve “Ölüm”ü sembolize eden, iskeletimsi figürler bulunmaktadır.

Typhon’un sağ yanında ise diğer kızları, “Ölçsüzlük”, “Ahlaksızlık” ve “Şehvet”i simgeleyen üç kadın figürü daha bulunmaktadır. Bir gorile benzeyen Typhon, duvar boyunca uzanan mavi bir kanada ve yılanı benzeyen oldukça uzun ve kıvrımlı bir kuyruğa sahiptir. Bu figürler de Kanadın altında, diğer figürlerden uzakta çömelmiş, üzerinde siyah ince tül örtülü bir kadın figürü daha bulunmaktadır. Diğer figürlerdeki altın yaldız ve zengin dekoratif unsurların aksine tamamen gri ve siyah tonlamalara sahip bu figür, “Kemiren Keder”i simgelemektedir. Duvarın sağ üst köşesinde, Typhon’un kuyruğunun altında kalan ve sadece yüzünün bir kısmı görünen bir yüzen peri figürü dikkati çekmektedir.

Şekil 16: “Düşman Güçler” Temalı Kısa Duvar.

Karanlık kısa duvarı takip eden ve yeniden aydınlanan diğer uzun duvarda, kurtuluşun, ideal dünyaya kavuşmanın sanatla mümkün olabileceği ele alınmıştır. Bu duvarın ve frizin final bölümünü oluşturan “Bütün Dünyaya Öpücük” temasında “Yüzen Periler” tekrar ortaya çıkmıştır. Bunlar, lir çalan “Şiir” figürüne kadar ilerlemektedir. Bu figür Antik Yunan dönemindeki figürleri hatırlatmaktadır (Şekil 17).

Şekil 17: “Yüzen Periler” ve Lir Çalan “Şiir” Figürü.

“Sanat”ı simgeleyen dikey olarak sıralanmış bir grup çömelmiş kadın figürü, yerden tavana uzanmakta ve üstteki üçü, frizin son sahnesi olan “Cennetten Melekler Korosu”na yönlendirmektedir (Şekil 18). Korodaki gözleri kapalı figürler ayakları yere basmadan, uçarcasına resimlenmiştir. Koro, Beethoven’ın Dokuzuncu Senfonisinin son bölümüne eklediği Schiller’in şiiri “Neşeye Övgü (Ode to Joy)” adlı sevinç şarkısını seslendirmektedir.

Şekil 18: “Sanat” ve “Cennetten Melekler Korosu”.

Şekil 19: “Bütün Dünyaya Öpücük” (Detay).

1903'te sanat koleksiyoncusu Carl Reininghaus tarafından satın alınarak, 1915'te sanayici August Lederer'e satılmıştır. Klimt'in en önemli destekçilerinden biri olan Lederer, tartışmasız en kapsamlı ve önemli özel Klimt koleksiyonuna sahipti. II. Dünya Savaşı'nın ardından, Erich Lederer frizi Avusturya Cumhuriyeti'ne satmaya karar verdi. 1986 yılında Secession binasının genel tadilatından bu yana duvar döngüsü halk için kalıcı olarak erişilebilir hale gelmiştir (www.klimt-foundation.com).

Max Klinger'in Beethoven heykelini tamamlayıcı olması amaçlanan friz, zamanla bilinirlik açısından heykelin önüne geçmiş ve Gustav Klimt'in en önemli ve tanınan eserlerinden biri olmuştur.

7. SONUÇ

1895-1905 yılları arasında Avrupa ve Amerika’da mimarlıktan başlayarak tüm sanat dallarına egemen olmuş bir üslup olan Art Nouveau, ortaya çıktığı her ülkede gösterdiği özgün ve yerel özelliklere

göre farklı adlar almıştır. Avusturya’da “Secession Stil” adını alan Art Nouveau hareketinin sanatçıları, yenilikçi fikirlerini uygulayabilmek amacıyla, yeniliklere kapalı ve muhafazakâr Avusturya Sanatçılar Birliği’nden ayrılarak, 1897’de Viyana Secession Sanatçılar Birliğini kurmuşlardır. Birliğin ilk başkanı, ayrılık hareketinin öncüsü Gustav Klimt olmuş, mimar Joseph Maria Olbrich, Koloman Moser ve Josef Hoffmann da kendisinin yanında yer almışlardır.

Secession sanatçıları 1898-1905 yılları arasında hem kendi yenilikçi sanatsal pratiklerini hem de Uluslararası Modernizmin önde gelen sanatçıları ilk kez Viyanalı izleyicilere sunan 23 çığır açan sergi düzenlemişlerdir. İlk Secession sergisi Viyana Holtikültür Derneği’nde gerçekleşmiştir. Serginin düzenlenmesinden sorumlu olan Joseph Maria Olbrich, grubun, sanatın tüm disiplinlerinin aynı anda sergilenebileceği bir yere, yani “Gesamtkunstwerk” vizyonunu karşılayabilecek çok yönlü bir sergi mekanına olan ihtiyacı olduğunu tespit etmiştir. Olbrich’in tasarladığı ve 1898 yılının Ekim ayında açılan Viyana’daki ünlü Secession Binası, her serginin kendi benzersiz düzenine sahip olma olanağı sunan hareketli iç bölmeler ve sütunlar içermektedir.

Secession ayrıca edebiyat, görsel sanatlar ve müziği birleştirerek, Gesamtkunstwerk konseptine göre tasarlanan 1898-1903 yılları arasında yayın hayatını sürdüren “Ver Sacrum” adlı kendi dergisini de yayınlamıştır. Kelime anlamı olarak “bütünsel sanat eseri” anlamına gelen Gesamtkunstwerk, Secession sanatçıları tarafından benimsenmiştir. Kavram, farklı sanat türlerini (müzik, drama, şiir, dans, mimari, görsel sanatlar vb. gibi) bir arada ele alıp sanatsal bir entegrasyon yaratarak ideal sanat formuna ulaştırmak anlamına gelmektedir. Secession sanatçılarının oldukça benimsemiş olduğu bu kavram, özellikle 14. Secession Sergisinde hayat bulmuştur. 1901 yılında olağan sergilerden farklı bir sergi düzenleme kararı alan Birlik, o zamana kadarki sergilerinde yer alan eserlerin mümkün olan en iyi sunumunu sağlayan örnek yerleştirmeler yaratmış olsalar da bu kez daha ileriye gitmeyi amaçlamışlardır. Bütün bir iç mekânın kapsamlı şekilde dekorasyonunu gerçekleştirme arzusu ile mimari, müzik, resim ve heykel arasında uyumlu bir birlikte varoluşu ortaya koyarak, bu farklı sanat dallarını ortak bir tema altında birleştirmeyi hedeflemişlerdir.

Besteci Ludwig Van Beethoven’a övgü niteliğindeki 14. Secession Sergisi, 15 Nisan-27 Haziran 1902 tarihleri arasında gerçekleşmiş, Secession sanatçılarının sanatın kapsayıcı sentezine ilişkin vizyonunu ortaya koymuştur. Yirmi bir sanatçının, Josef Hoffmann küratörlüğünde birlikte yer aldığı serginin merkezinde, ana salonda Max Klinger’e ait Beethoven heykeli bulunurken; Gustav Klimt’in, salonun üç duvarını kaplayan yaklaşık olarak 34,14x2,2 metre boyutlarındaki Beethoven Frizi ve Alfred Roller, Adolf Böhm, Ferdinand Andri ve diğer birçok sanatçının duvar resimleri ve süslemeleri yer almıştır.

Gesamtkunstwerk kavramına göre düzenlenen bu sergi, tüm sanat disiplinleri arasındaki sınırların ortadan kalktığı, diyalogların ve birlikteliklerin ön plana çıkarak disiplinlerarası bir boyuta ulaştığı çağdaş sanatın kökenleri açısından da önem teşkil etmektedir.

KAYNAKÇA

- Aslanoglu, İnci. (1982). Sanat ve Mimarlıkta Art Nouveau Akım, Yeni Boyut Plastik Sanatlar Dergisi, (1/3), Mayıs, 1982. Ankara: Torunoğlu Ofset Tic. Ltd. Şti. ss. 20-23.
- Bisanz-Prakken, M. (2002). The Beethoven Frieze By Gustav Klimt And The Vienna Secession. Wien: Remaprint. ss.21-38.
- Corban, Antonela. (2013). The Beethoven Frieze- Klimt’s Knight and The Disease of The Modern Man. Journal of Literature and Art Studies, ISSN 2159-5836, February, Vol. 3, No. 2, ss.80-90.
- Eğecioğlu, Ömer. (2016). Beethoven’ın Dokuzuncu Senfonisinin Viyana Prömiyeri ve Türkiye’de İlk Seslendirilişi. Opus Klasik Müzik Dergisi. Şubat. ss.78-84.
- Gunesch, Konrad. (2020). The Total Artwork in Comparative Literature Analysis: Belletristic and Scientific Positions from Wagner’s Operas and Tolstoy’s Art Philosophy to Business Branding and the Olympic Games. Sjani: Journal of Literary Theory and Comparative Literature, 21: 217-245.
- Roberts, David. (2011). The Total Work of Art in European Modernism. New York: Cornell University Press.
- Sönmez, Necmi. (2011). Gesamtkunstwerk ve Çağdaş Sanat Üzerine Notlar. Sanat Dünyamız, 121, s. 20-25.

Sözen, M., Tanyeli, U. (2007). Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Uslu, Ateş. (2017). Richard Wagner'in Siyasal Düşünceleri: Modernite Eleştirisi ve Ulusal Sanat Anlayışı. Sosyoloji Dergisi. Haziran. 37(1): ss.13-44.

İnternet Kaynakları

- Civelekoğlu, L. 2012. Der Zeit Ihre Kvnst, Der Kvnst Ihre Freiheit. (23.02.2021) <https://lcivelekoglu.blogspot.com/2012/02/cagn-sanat-yaplmal-sanatn-ozgurlugu.html>
- Rosenman, Roberto. (2017). The Vienna Secession: A History. (22.12.2020). <http://www.theviennasecession.com/vienna-secession/>
- Wolfman, Ursula Rhen. (2015). Music and Art-The Sound of Paintings II. (09.01.2021). <https://interlude.hk/music-art-sound-paintings-ii/>
- 1902: Secession & Beethoven Frieze. Gustav Klimt Wien 1900 Foundation. (11.01.2021). <https://www.klimt-foundation.com/en/klimt-info/places/beethoven-frieze-secession-vienna/>
- Avrupa Birliği Marşı. T.C. Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. (11.01.2021). https://www.ab.gov.tr/avrupa-birligi-marsi_262.html
- The 1902 Beethoven Exhibition. Secession. (09.12.2020). <https://www.secession.at/en/1902-beethoven-exhibition/>
- Gustav Klimt: Painting, Design and Modern Life in Vienna 1900: Room guide, The Beethoven Frieze. Tate. (13.01.2021). <https://www.tate.org.uk/whats-on/tate-liverpool/exhibition/gustav-klimt-painting-design-and-modern-life-vienna-1900/>
- Ver sacrum: Mitteilungen der Vereinigung Bildender Künstler Österreichs (1898-1903)-digitized. Heidelberg University Library. (13.01.2021). https://www.ub.uni-heidelberg.de/Englisch/helios/fachinfo/www/kunst/digilit/artjournals/ver_sacrum.html
- Wagner'in Müziği ve "Gesamtkunstwerk". (02.11.2020). <https://mozartcultures.com/wagnerin-muzigi-ve-gesamtkunstwerk/>

Görsel Kaynakça

- Şekil 1. <https://edizionidelfrisco.com/2018/12/11/la-storia-si-ver-sacrum-la-rivista-che-ha-ispirato-gran-parte-della-grafica-psichedelica/>
- Şekil 2. <https://www.gzt.com/arkitekt/cizgi-ve-rengin-gucunu-yansitan-akim-art-nouveau-3561807>
- Şekil 3. <https://lcivelekoglu.blogspot.com/2012/02/cagn-sanat-yaplmal-sanatn-ozgurlugu.html>
- Şekil 4. <https://www.secession.at/en/exhibition/zu-modern-fuer-die-erste-reihe-die-baugeschichte-der-secession/>
- Şekil 5. <http://insideinside.org/project/secession-building-vienna-1897/>
- Şekil 6. <https://www.secession.at/en/association-of-visual-artists-vienna-secession/>